

Z AMAZONSKÝCH ZÁŽITKOV ISTÉHO TURISTU

Turistický zážitok z príchodu do Amazonky je dnes nudný: či už cestujete lietadlom, alebo autobusom, klimatizácia udržiava konštantnú vlhkosť a teplotu. Nevšimnete si stále väčšie a častejšie vodné plochy, absenciu vedľajších ciest, vreskot džungle.

Všetko príde naraz, až potom, keď vystúpíte: prvý dotyk rovníkového povetria, nadýchnete sa a ste v šoku. Tričko sa vám okamžite prilepí na telo. Druhý nádych. Ťažký, vlhký vzduch a ničivo silné slnko pôsobia ako úder kladivom. Chcete sa vrátiť, ukryť sa v tieni a ešte raz sa nadýchnuť chladného, klimatizovaného ovzdušia. Váš dopravný prostriedok však už odchádza; dostanete svoju ťažkú batožinu a ste opäť odkázaní sami na seba, v tomto cudzom svete hovoriacom jazykom, ktorý vzdialene pripomína bľabotanie nejakého opitého Slovana.

Kedysi som si predstavoval, že po príchode do Amazonky ma budú čakať tiché dedinky na brehu veľkej rieky. Takmer všetky exotické a vzdialené oblasti vyzerali v mojich snoch ako pokojné zákutia. Pri cestovaní po svete však väčšinou nachádzam preľudnené, chaotické mestá plné špiny a chudoby. A ešte stále z toho bývam sklamaný, pretože to pokojné zátišie z mojej hlavy

akoby už nikde nemalo svoje stelesnenie. Ani mimo veľkých miest, pretože všade tam, kam sa vyberáte vy, sa už vybrali pred vami autori knižných sprievodcov. V akomkoľvek odľahlom mieste tohto sveta už nájdete desiatky iných turistov, tak ako vy hľadáajúcich pokojné, tiché miesta.

Masový priemysel a masová turistika: takýto je Manaus, polmiliónové mesto v samotnom srdci Amazonky. Tak, ako všetci ostatní turisti, sme tu kvôli džungli, kvôli nekonečným riekam a kvôli celej amazonskej reputácii, ktorá kolíše medzi ochranárskymi varovaniami a dobrodružstvom z filmov a kníh. Celé to tu však funguje úplne inak. Možnosti styku s prírodou, aké tu máte, sú nanajvýš limitované ponukou cestovných kancelárií. Nijaké dobrodružstvo ani život v džungli na vlastnú päsť. Pre turistov sú vyhradené malé, drevené tábory 100 km od mesta, jedlo trikrát za deň a znudení sprievodcovia. Na skutočnú cestu do vnútrozemia treba mať šialene veľa peňazí na povolenia, loď, zásoby a ľudí, ktorí sa vyznajú. Takáto je realita čoraz väčšieho množstva destinácií pre nezávislých cestovateľov. V našom svete je už totiž všetko témou článkov a diskusií, predmetom záujmov a perspektívou zisku, trasy sú *zmapované* a alternatívy *zobľadňované*. Niet prázdnych miest: všetko má svoju rubriku, je zovšeobecnené na základe podobných črt s inými. Každý kút sveta má už svoje *možnosti prístupu, rebríček ubytovania*, vyhliadkové trasy s úrovňami obtiažnosti.

Cestovní agenti sú vždy vašimi spojencami: spôsob vášho trávenia voľného času je ich životným záujmom. Dnes prenikli hlboko do amazonskej džungle a prenikajú stále hlbšie. Za chvíľku sa ich prepletené siete v izolovaných epicentrách neodvolateľne spoja do jednej, dokonalej siete tak, ako všetko ostatné v našich časoch. Budeme mať na výber všetky typy dovolenky na všetkých miestach na svete, zastávky si vyberať na internete. Navrhujeme si cestu okolo sveta pre romantických či divokých záujemcov, v každej krajine sa nám bude naskytovať možnosť výberu jedného z troch lokálnych menu plus jedno európske. Cez džungľu povedie jedna spoločná cesta pre hromadné zájazdy a jedna bočná pre exkluzívnych individuálnych

klientov.

Z agentúrnej džungle sme sa vrátili späť do mesta. Niečo však vo mne z turistického pobytu predsa len ostalo: neustále stúpajúca voda, hladina riek v období dažďov. V noci sa zobudím a vskutku, napršalo toľko, že voda sa dostala až sem. Ospalo do nej ponorím ruku, siaha asi 30 centimetrov nad kachličkovú podlahu našej hotelovej izby. Od kachličiek sa odráža jej chladný svit, hučanie klimatizácie dodáva zážitku takmer nereálny pocit. Niet však nijakých pochyb: ráno nachádzam ten istý trblietavý svit kachličiek. Na ruke, ktorú som v noci ponoril do vody, mi vyráža červený kožný zápal všade tam, kde sa dotkla hladiny.

Rieka

Mestský prístav je obrovský. Jediná dlhšia cesta z mesta vedie na sever, všetko ostatné prichádza a odchádza loďou. Tak aj my. Ráno, keď odchádzame, ulice sú zapchaté autami. Rieka bude vyslobodením. Amazonka vyzerá ako jazero, kvôli svojmu širokému korytu a mnohým ostrovom; lenivé, riečne more.

Naša loď má tri poschodia; vchádzame na druhé, do veľkej miestnosti, zaplnenej hamakmi. Hneď tu vidieť kultúrnu odlišnosť: cítime sa nesvoji, len tak prísť medzi niekoľko desiatok cudzích ľudí, zavesiť hamak pri driemajúcej starene a polonahých deťoch, rozložiť si noviny alebo začať diskutovať so susedom. U nás stareny nedriemajú na verejnosti po ležiačky, nikto vás nenúti cestovať tisíc kilometrov a dva dni v jednej miestnosti so stovkami iných cestujúcich (lebo miestnosť sa medzičasom zaplňa), zdieľať ich prdy a chrápanie a ponúknuť im vaše vlastné. Všetci okolo nás sú však ako ryby vo vode. Loď stojí v prístave dlhé hodiny, postupne sa nakladá tovar a v našej miestnosti je už o chvíľku každý najmenší priestor vyplnený hamakom.

Kolektívna kultúra vám napokon nenechá ani poslednú únikovú cestu na

toalety. Očakáva sa od vás, že váš život sa bude najbližších niekoľko dní odohrávať v kontexte vášho hamaku a najbližších susedov, ktorých sa dotýkate laktami. Niežeby som sa sťažoval. To našu civilizáciu treba podrobiť zdrvivúcej kritike, za rozhadzovanie peniazmi a priestorom, za pustý individualizmus a celý ten nános chladu a odcudzenia. Len to nás nabáda ohŕňať nosom nad imbecilom, sediacom o šesť hamakov ďalej. Sestra ho kŕmi zbytkami kurat'a, väčšina mu padá z úst na topánky ostatných cestujúcich. Napokon, takto sa žije v slumoch v Južnej (i Severnej !) Ameriky, v Ázii a Afrike. Takto a ešte horšie cestovali naši predkovia do Nového sveta, nie je to ani storočie dozadu. Práve takýto svet je v prevahe; to len my, malá hŕstka západnej civilizácie si žijeme svoj sen o dokonalosti kdesi na okraji sveta, opatrne pritom ťahajúc za šnúrky a opraty všetkých ostatných kultúr, cestujúcich po kalných riekach vo veľkých spoločných spálňach.

Starena pri mne sa zobudila; dopije vodu z jednorázového plastového pohára a vzápätí ho začne naplňať chrchlami. Žena, ktorá mi s batožinou blokuje jediný priechod von, je ešte dievča. Má okolo pätnásť rokov, prudko vycerené, krivé predné zuby a sotva niekoľkodňové nemluvňa. Tak, ako všetky ženy v tejto časti sveta, diet'a kojí bez okolkov a všade, kde sa toho domáha. Diet'a lačno pije, mlieko mu kvapká z úst späť na tmavohnedú bradavku a potom do temnôt husto ochlpenej pokožky pod blúzkou. Dievča sem prišlo s matkou, ktorá jej ustlala hamak, pohladkala vnuka a odišla. Ktovie, kde je otec: ženy sa tu nevydávajú na päťdňovú cestu naprieč Amazonkou samé len tak, bez dôvodu. Je možné, že zmeškal i pôrod a pravdepodobné, že zmešká i mnoho iných udalostí v živote svojho diet'at'a.

V lodi sedíme už deväť hodín; stále sa nepohla z prístavu. Toto už nie je turistická atrakcia, ani päťdňový balík cestovnej agentúry. Hlavným prepravným artiklom je tu tovar, nie ľudia. Ak sa už inak nedá a za kúpený lístok im treba poskytnúť priestor, stravu, toalety, nech čakajú. S ľuďmi na lodi sú len problémy. Treba ich držať pokope. Majiteľ lode na nich zarába obrovské peniaze, ale oni môžu byť radi, že sa loď raz vôbec pohne. V

Latinskej Amerike sa našťastie nedá sťažovať a nie je to ani súčasťou kolektívnej kultúry. Nikto z miestnych by ani nikdy nečakal, že loď odíde načas, bez deväťhodinového meškania. Každý z viac ako tristo pasažierov si je navyše plne vedomý, že posádke je tu len prít'azou.

Lod' sa napokon, na konci dňa, lenivo pohýňa po prúde hnedej rieky.

Prechádzam sa po lodi, ľudia ma žičlivo pozorujú. Som väčší a mohutnejší ako ktokoľvek z nich, u detí vzbudzujem ustrašený údiv a u žien hanblivé úsmevy. Už na Kube sme si s niekoľkými cestovateľmi mužského pohlavia vymenili naše skúsenosti o tom, akým spôsobom miestne ženy reagujú na bielych mužov. Možno ich naozaj tak priťahujeme kvôli našej exotickej inakosti, ja mám však iné pochybnosti. Všetky Kubánky totiž túžia po kariére milenky, neskôr manželky európskeho alebo amerického turistu. Dokážu k nemu zahorieť tou najhorúcejšou a najúprimnejšou láskou, pokiaľ existuje šanca opustiť s ním svoj ostrov slobody (prípadne amazonské slumy). Alebo prinajmenšom získať niekoľko dní života v hoteloch a reštauráciách, po boku galantného zarasteného cudzinca, s ktorým jedajú slušne dokonca aj policajti. Takéto je moje podozrenie, ale možno ma to len nahlodáva podvedomý komplex menejcennosti.

Päť dní nevydržíme bez sprchy a záchoda, hoci by sme radi. Do umývadiel vyteká mohutný prúd špinavej hnedej vody priamo z rieky. Muži sa radostne občerstvujú, umývajú si v nej zuby. Môj európsky sklon k hygiene ma odrádza pridať sa k nim: červený zapálený pás na ruke, pamiatka po amazonskej povodni, sa mi medzičasom mierne rozšíril. Prekliate trópy! Najprv teda veľká potreba a potom uvidíme.

Záchodová misa je takmer plná kalnej vody a priteká ďalšia. Po desiatich minútach si uvedomím, že hladina sračiek, plávajúcich na povrchu, sa práve dotkla môjho vtáka a za niekoľko sekúnd sa vyleje z misy. Prudko vstávam so stiahnutými gat'ami a hľadám splachovač. Kabínka je smrteľne tesná a obsah misy by ju zaplnil po moje členky (čo by sa stalo, keby som potom otvoril dvere?).

Na rúre nachádzam akýsi gombík, mačkám ho nadoraz. Zo záchoda vzápätí mohutný výr vytlačí hornú vrstvu, moč a riedku kašičku, vysoko ponad steny misy, na podlahu a na moje nohy. Druhá časť, husté koláče a zmes, ktorá doteraz upchávala sifón, poslušne odtečie do záchoda. Toaletný papier mi v panike sklúzol na zaplavenú podlahu a tam už aj ostane. Podlaha sa však napokon ukáže byť mojim spojencom. V rohu sa nachádza štedrý otvor, ktorým čoskoro celá záchodová tekutina odtečie. Vidieť, že konštruktéri odtokového systému záchoda s takouto situáciou prezieravo rátali. Jediné, čo viem teraz s úplnou istotou je to, že prišiel čas vyskúšať sprchy.

Sprcha tu, na lodi, je presne taká istá ako jedlo, zahrnuté v cene lístka: máte po nich pocit, že je čas *konečne sa najesť a umyť*. Voda je neuveriteľne smradľavá, jedlo pre nás, vegetariánov, pozostáva zo suchej ryže so suchými cestovinami. Okolosediaci nás pri jedle prívetиво pozorujú. Nerozumejú význam slova vegetarián, to sme už spoľahlivo zistili. Sú však nesmierne tolerantní a cudzincom veľkodušne odpustia každé extravagantné správanie.

Transport po Amazonke, to bola konečne príučka, akú sme potrebovali. Ak sedíte v klimatizovanom autobuse alebo hotelovej izbe, ľahko sa píše o interkultúrnej výmene, o ceste, ktorá je cieľom. Ak však prejdete Amazonku loďou, alebo guatemalské vnútrozemie päťdesiatročným školským autobusom po hlinených cestách, váš jazyk a názory naberú drsnejší ráz.

Lebo dnes ste takmer všade na svete schopní užívať si všetky vymoženosti štandardného európskeho života: veľké vzdialenosti prejdete lietadlom alebo luxusným klimatizovaným autobusom, v každom lepšom hoteli hovoria po anglicky a nájdete tu čisté, chladné izby. A napokon, vaše výlety na miesta, ktoré by ste mali navštíviť. Organizujú ich cestovné kancelárie, tí poslední a najistejší strážcovia vášho pohodlia. Čím viac pohodlia a atrakcií, tým vyššia cena; atrakcií je však obmedzené množstvo, ceny sa tak dajú dvíhať len vďaka zvyšujúcemu sa luxusu. Najčastejšie jednoducho nemáte na výber: alebo navštívite kubánske národné parky po zaplatení vstupného a školených sprievodcov, alebo choďte inde. Luxus je neuniknuteľná súčasť aj

našej veľkej cesty. Väčšinou sa presúvame autobusom medzi hotelmi a penziónikmi, ostatné možnosti sú väčšinou obmedzené, nefunkčné alebo príliš nebezpečné. Práve preto si tak vážim unavenú, spotenú plavbu po Amazonke, akoby to mal byť môj posledný autentický zážitok na tomto svete.

Písané na lodi Amazonia Star 11. - 13. apríl 2007.